

Розділ 6

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК І АУДИТ

УДК 338.1

ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИЙ (УПРАВЛІНСЬКИЙ) ОБЛІК ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО

М.Ф. Базась

В статті розкривається сутність витрат в умовах конкуренції підприємств та роль внутрішньогосподарського (управлінського) обліку у формуванні собівартості продукції. Кількість бібліографічних посилань – 26; мова українська.

Ключові слова: витрати, собівартість продукції, внутрішньогосподарський (управлінський) облік.

ВСТУП

В умовах ринкової конкуренції важливе місце залежить від організації внутрішньогосподарського (управлінського) обліку у формуванні собівартості продукції, як одного з основних факторів збільшення прибутку.

Собівартість продукції є один із показників, який характеризує ефективність діяльності підприємства, відображає організаційно-технічний рівень підприємства, якість випуску продукції, продуктивність праці, та раціональне використання фінансових ресурсів.

Собівартість продукції – це якісний показник роботи підприємства, який виражений в грошовій формі витрат підприємства на виробництво продукції та її збут. Від рівня собівартості продукції залежать фінансові результати роботи підприємства в цілому. Проблемою є постійне спостереження та контроль за собівартістю продукції, яка впливає на стабільність облікової політики та збільшення прибутку.

Проблемою є визначення та групування витрат на виробництво за відповідними ознаками: за видами витрат; за місцем виникнення витрат на виробництво продукції; за видами продукції; за способами перенесення вартості на продукцію; за ступенем впливу обсягу виробництва на рівень витрат; за календарним періодом; за участю у виробничому процесі; за доцільністю витрачання.

Крім того, витрати, які включаються до собівартості продукції (робіт, послуг) групують за економічними елементами: матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація основних засобів і нематеріальних активів, інші витрати. Це групування є ідентичним для всіх галузей промисловості незалежно

від форм власності та організаційно-правових форм.

Вказані проблеми досліджують вітчизняні та зарубіжні вчені. Сутність витрат визначають в загальних обґрунтуваннях. Досліджується вплив та роль внутрішньогосподарського (управлінського) обліку при формуванні собівартості продукції [1-17].

Метою даної статті є визначення сутності витрат в умовах конкуренції та вплив внутрішньогосподарського (управлінського) обліку на формування собівартості продукції та прибуток.

1 ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТЕРМІНУ

Внутрішньогосподарський (управлінський) облік дає інформацію, яка допомагає приймати рішення, що ґрунтується на способах та прийомах аналізу. Прийняті рішення повинні бути вчасно доведені до зацікавлених осіб, про проблеми, що існують та виникають при формуванні собівартості продукції.

Внутрішньогосподарський (управлінський) облік відіграє важливу роль при організації обліку витрат та визначенні прибутку через контрольну функцію.

Вплив внутрішньогосподарського (управлінського) обліку витрат на виробництво за економічними ознаками, через контрольну функцію можна поділити на два види: внутрішньогосподарський облік та загальний оперативний управлінський облік.

Внутрішньогосподарський облік – це внутрішній контроль, який здійснюється в процесі господарських операцій.

Управлінський оперативний облік – це загальний контроль виявлення порушень після здійснення господарських операцій з метою прийняття управлінських рішень та недопущення їх у майбутньому.

Базась М.Ф. – к.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і аудиту Міжрегіональної Академії управління персоналом

Метою внутрішньогосподарського обліку є інформаційно-аналітичне забезпечення прийняття рішень на стадії та в процесі здійснення витрат.

Метою управлінського обліку є інформаційно-аналітичне забезпечення виявлення після здійснення господарських операцій та прийняття рішень у майбутньому при формуванні собівартості.

Термін «внутрішньогосподарський (управлінський) облік» в Україні введено та законодавчо затверджено в 1999 році Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 року № 996-XIV. У світовій практиці. У світовій практиці управлінський облік, або його окремі елементи, використовуються достатньо тривалий час [7, с.13-19].

Незважаючи на широке використання у світовій практиці, його сутність залишається не до кінця визначеною. Існує неоднозначність трактувань, що характеризують внутрішній зміст цього поняття, наприклад, «управлінський облік», «контролінг», «внутрігосподарський облік» [10].

Зміст та поняття їх трактують відповідно до національного підруччя, як систему в яку включають: виявлення [7, с.16], [12, с.246], [9, с.17], [14, с.17], збір [1, с...], [2, с.7], [9, с.17], [16, с.17], вимірювання [7, с.16], [12, с.246], [1], [2, с.7] [9, с.17], [16, с.17], накопичення [7, с.16], [12, с.246], аналіз [7, с.16], [12, с.246], [1] [2, с.7], [3, с 29], [9, с.17], [16, с.17], підготовку [7, с.16], [12, с.246], [9, с.17], [16, с.17] [8, с.15], обробку [9, с.17], інтерпретацію [7, с.16], [13, с.246], [1], [2, с.7], [9, с.17], [14, с.17], прийом [9, с.17], [14, с.17], передавання [7, с.16], [12, с.246], [1], [2, с.7], [9, с.17], [14, с.17] інформації, поглиблення та деталізацію даних бухгалтерського фінансового обліку [13, с.4], ідентифікацію [1], [2, с.7], систематизацію [1], [2, с.7], розкладання [1], [2, с.7] інформації, нормування, планування, контролю [3, с.29], інформаційним забезпеченням [4, с.12] або забезпечення інформацією [8, с.15].

2 ОБГРУНТУВАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ВИТРАТ

За способом перенесення вартості на продукцію розрізняють витрати прямі та непрямі. Прямі витрати пов'язані з виробництвом відповідних різновидів продукції, які прямо відносяться на одиницю продукції, а непрямі витрати не можна безпосередньо віднести на окремі різновиди продукції, тому що вони пов'язані з виготовленням різних виробів. Ці витрати відносяться на об'єкти калькуляції шляхом розподілу пропорційно відповідної бази. Непрямі витрати є загальновиробничі витрати, витрати на утримання основних засобів [18]. Непрямі витрати, пов'язані з виробництвом кількох видів продукції (витрати на утримання та експлуатацію обладнання, загально виробничі), що включаються до собівартості за допомогою спеціальних засобів. Непрямі витрати утворюють комплексні статті калькуляції (тобто складаються з витрат, що включають кілька елементів), які відрі-

зняються за їх функціональною роллю у виробничому процесі) [12].

Витрати на виробництво необхідно групувати та визначати за відповідними ознаками: за економічними елементами, які не залежать від форми використання у виробництві того чи іншого виду продукції і місця здійснення цих витрат для визначення матеріаломісткості, енергомісткості, трудомісткості та фондомісткості продукції та впливу технічного прогресу на структуру витрат.

Витрати за статтями калькуляції вказують, на яку мету та в яких розмірах використано ресурси, та обчислення собівартості окремих видів виробів за центрами зосередження витрат і пошуку резервів їх скорочення [16].

За ступенем впливу обсягу виробництва на рівень витрат, витрати можна поділити на: умовно-постійні, умовно-змінні, граничні.

До умовно-постійних відносять такі витрати, сума яких у даний період часу не залежить безпосередньо від розміру і структури виробництва та реалізації. До них відносять амортизацію, оренду приміщень, погодинну оплату праці робітників, зарплату адміністративно-господарського апарату.

Умовно-змінними називаються витрати, розмір яких перебуває в безпосередній залежності від обсягу виробництва і реалізації та від їх структури при виробництві і реалізації кількох видів продукції. До змінних витрат відносять відрядну заробітну плату виробничих працівників, сировину, матеріали, технологічне паливо, електроенергію [17].

Метою класифікації витрат стосовно обсягу виробництва (їх поділ на умовно-постійні та умовно-змінні) є використання інформації при проведенні аналізу безбитковості (за окремими виробами і за загальним асортиментом продукції) і пов'язаних з цим показників, а також при оптимізації продукції, що випускається [21].

Що стосується граничних витрат, то на підприємствах часто виникає питання про необхідність розширення або скорочення виробництва продукції.

До собівартості товарної продукції включають усі витрати підприємства на виробництво. Собівартість реалізованої продукції дорівнює собівартості товарної продукції плюс виробничі собівартості продукції, реалізованої із залишків минулого періоду.

Цехова собівартість – це витрати конкретного цеху на виробництво продукції.

Виробнича собівартість включає всі статті, крім адміністративних витрат і витрат на збут. Повна собівартість включає всі витрати. Вона враховується для обґрунтування цін, визначення конкурентоспроможності та інших розрахунків.

Собівартість товарної продукції визначається сумою витрат за всіма калькуляційними статтями окремих видів продукції, а собівартість реалізованої продукції – це алгебраїчна сума витрат на товарну продукцію і витрат, які містяться в зміні залишків нереалізованої продукції на початок і кінець року [19].

Цехові витрати в більшості галузей промисловості включаються в собівартість окремих видів продукції через розподіл їх пропорційно сумі заробітної плати робітників. Сутність інших видів собівартості продукції впливає вже із їх назв. Облік, планування та аналіз собівартості здійснюється через узагальнюючі показники. Собівартість одиниці продукції є історичним показником. На підприємствах планується та обліковується собівартість одиниці продукції лише основних видів. Показник собівартості одиниці окремих видів продукції є незамінним для порівняльного аналізу. Його використовують у функціонально-вартісному аналізі (ФВА) для виявлення можливих способів зниження собівартості за рахунок змін у конструкції та технології виробів [20].

Планування та облік витрат у розрізі видів продукції вимагає масу трудових і матеріальних затрат. Метою визначення змін у структурі витрат на виробництво є аналіз собівартості за елементами витрат. Елементи витрат – це однорідні за складом витрати підприємства. Це: матеріальні витрати, оплата праці, відрахування на соціальні потреби, амортизаційні відрахування, інші грошові витрати. Негативні відхилення за одними статтями не можна розглядати завжди ізольовано від позитивних відхилень за іншими статтями [23].

Витрати за статтями калькуляції – це витрати за окремими видами виробів, а групування витрат за призначенням, за статтями калькуляції, показує, де саме, на які цілі, в якому обсязі використовується ресурси. Групування необхідне для визначення собівартості окремих виробів, установлення центрів зосередження витрат і пошуку резервів їхнього скорочення.

Аналіз собівартості фактично випущеної продукції за калькуляційними статтями здійснюють методом порівняння фактичних витрат з плановими. При цьому визначають абсолютне та відносне відхилення щодо кожної калькуляційної статті і дають їм оцінку.

В Україні тенденція – це постійне підвищення ціни. Однією з головних причин є стійке зростання витрат, зумовлене стійкою інфляцією. Підвищення цін здійснюється через постійне інфляційне очікування та побоювання запроваджен-

ня державного контролю над цінами. Ціни можна збільшити практично не помітно, скасувавши знижки та поповнивши асортимент дорожчими видами товару, а можна зробити це і за рахунок неправильного формування собівартості готової продукції та ін. [24].

Аналіз фактичних витрат на виробництво використовується для прогнозування собівартості на майбутнє та визначення розміру прибутку. На розмір прибутку та витрат на виробництво впливає оновлення основних фондів – джерела фінансування капітальних вкладень [25].

Промислові витрати на оплату праці мають меншу питому вагу в собівартості продукції ніж матеріальні витрати. Тому слід приділяти увагу, в першу чергу, аналізу витрат на оплату праці [26].

На сучасному етапі підвищення рівня заробітної плати – важливим економічним і соціальним фактором, який залежить не лише від продуктивності праці, а й мусить тісно узгоджуватися з фінансовим станом підприємства (прибутком), на це направлений в першу чергу внутрішньогосподарський (управлінський) облік.

ВИСНОВКИ

Дослідження вітчизняних вчених вказує на необхідність контролю за витратами на виробництво продукції в даному випадку при вирішенні вказаної проблеми відіграє важливу роль внутрішньогосподарський (управлінський) облік через організацію обліку та поділ його на внутрішньогосподарський облік та управлінський облік. Необхідність поділу на внутрішньогосподарський облік та управлінський облік визначається через мету. Внутрішньогосподарський облік – це інформаційно-аналітичне забезпечення прийняття рішень на стадії та в процесі здійснення господарських операцій витрат, а управлінський облік – це інформаційно-аналітичне забезпечення виявлення подій у минулому та прийняття рішень у майбутньому при формуванні собівартості продукції. Поділ на внутрішній облік та управлінський облік має практичне значення і вимагає подальших досліджень шляхів його застосування.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лень В.С. Управлінський облік: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2003. – 287с.
2. Хорнгрен Ч.Т., Фостер Дж. Бухгалтерский учет : управленческий аспект.: Пер. с англ./ Под ред. Я.В. Соколова. – М.: Финансы и статистика, 2000.- 416с.
3. Карпова Т.П. Управленческий учет: Учебник для вузов. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1998. – 350с.
4. Панков Д.А. Бухгалтерский учет и анализ за рубежом: Учеб. пособие/ Д.А. Панков. – 2-е изд. – М.: Новое знание, 2003. – 251с. – (Экономическое образование)
5. Голов С.Ф. Управлінський облік. Підручник. – 2-ге вид. – К.: Лібра. ю 2004. – 704с.
6. Нападковська Л.В. Управлінський облік: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Книга, 2004. – 544с.
7. Управленческий учет: Учебное пособие/ Под ред. А.Д. Шеремета. – 2-е изд., испр. – М.: ИД ФБК-ПРЕСС, 2001. – 512 с.
8. Петренко С.Н. Контролинг / -К.: Ника-Центр, Ольга, 2004. – 328 с.
9. Голов С.Ф., Єфименко В.І. Фінансовий та управлінський облік. – К.: Автосервіс, 1996. – 543с.
10. Сопко В.В. Бухгалтерський облік: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2000. – 578с.

11. Управлінський облік: Навч. посібник/ За ред. А.Д. Шеремета. – М.: РБК_Пресс, 1999. – 512с.
12. Пушкар М.С. Контролінг: монографія. -Тернопіль, 1997. - 146с
13. Управлінський облік: Навч.-мед.посіб.для самогтінного вивчення дисципліни/ За ред. В.М. Добро вольського.-К.: КНЕУ,-- 2003.—235с.
14. Фольмут Х. Инструменты контролинга от А до Я. -М.: Финансы и статистика, 2001. - 288с
15. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контролинга: Пер. с нем. /Подред. и с предисл. АЛ. Турчака, Л.Г.Головача, М.Л.Лукашевича.— М.: Финансы и статистика, 1997. — 800с.
16. Палий В.Ф. Основы калькулирования. – М.: Финансы и статистика, 1987
17. Вахрушина М.А. Бухгалтерский управленческий учет. – М.: Финстатинформ, 1999
18. Карпова Т.П. Основы управленческого учета. – М.: Инфра-М, 1997
19. С.Ф. Голов. Управлінський облік. Підручник. – К.: Лібра, 2003
20. Карпова Т.П. Управленческий учет: Учебник для вузов. –М.: Аудит, ЮНИТИ, 1998
21. Домбровский В.М., Гнилицька Л.В., Коршикова Р.С. Управлінський облік: Навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни/ За ред. В.М. Добро вольського.-К.: КНЕУ,-- 2003.—235с.
22. Вахрушина М.А. Бухгалтерский управленческий учет: учеб. пособ./ ВЗФЭИ. – М. ЗАО «Финстатинформ», 1999.
23. Мельник В.М. Основы економічного аналізуб короткий теоретико-методологічний курс. – Навч. посібник – К.: «Кондор», 2003.
24. Курс економічного аналізу/ Прокопенко І.Ф. та ін. –Х.: Легас, 2004.
25. Новодворский В.Д. Бухгалтерский учет в системе управления. – М.: 1979.
26. Калина А.В., Конева М.И., Яценко В.А. Современный экономический анализ и прогнозирование: Учебно-методическое пособие. – 3-е изд., перераб. и доп. – К.: МАУП, 2004.

УДК: 657

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ЗАТРАТ НА РЕКОНСТРУКЦІЮ І МОДЕРНІЗАЦІЮ ОБ'ЄКТІВ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ В УСТАНОВАХ ВОДОКАНАЛІЗАЦІЙНОГО ГОСПОДАРСТВА

Ю.М. Іванечко
Й.Я. Даньків

Проблеми у належному водопостачанні. Низька якість послуг установ водоканалізаційного господарства обумовлена зношеністю основних засобів. Вирішити цю проблему лише підвищенням тарифів на послуги, на нашу думку, не можливо. Актуальність статті полягає у розв'язанні проблем установ водоканалізаційного господарства через залучення інвестицій, які потребують правильної їх оцінки, а отже, і вибору оптимального варіанта того чи іншого інвестиційного проекту. Нами розглядаються вітчизняні методи оцінки інвестицій, що ґрунтуються на простих та зрозумілих формулах. Застосування однієї або одночасно кількох розглянутих в статті методик дозволить адміністративно-управлінському апарату прийняти зважене, правильне та економічно ефективно рішення, що дозволить з мінімальними витратами переобладнати водоканалізаційну систему, а разом з цим підвищити якість послуг. Кількість бібліографічних посилань – 5; мова українська.

Ключові слова: оцінка ефективності інвестиційних проектів, фінансова ефективність, бюджетна ефективність, економічна ефективність, строк окупності інвестицій, норма прибутку на капітал.

ВСТУП

Постановка проблеми в загальному вигляді. Завдання методики аналізу затрат на реконструк-

цію і модернізацію об'єктів основних засобів – забезпечити управлінський персонал відповідними показниками для оцінки ефективності інвестиційних проектів, пов'язаних із відновленням таких об'єктів.

Іванечко Юрій Мирославович - викладач кафедри обліку і контрольно фінансово-господарської діяльності Тернопільського державного економічного університету,
Даньків Йосип Якимович - завідувач кафедри обліку та аудиту Ужгородського національного університету

Прийняття будь-якого ефективного рішення передувє його обґрунтування, яке базується, як правило, на аналітичних процедурах. Важливість і склад аналітичних процедур виходять за межі